

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

29 iulie 2024*

„Trimitere preliminară – Directiva (UE) 2015/2302 – Pachete de servicii de călătorie și servicii de călătorie asociate – Articolul 12 – Dreptul de reziliere a unui contract privind pachetul de servicii de călătorie – Dreptul la rambursarea integrală a plăților efectuate în temeiul pachetului – Circumstanțe inevitabile și extraordinare – Pandemia de COVID-19 – Articolul 17 – Insolvența organizatorului de călătorii – Garanție pentru rambursarea tuturor plăților efectuate – Nivel ridicat de protecție a consumatorului – Principiul egalității de tratament”

În cauzele conexate C-771/22 și C-45/23,

având ca obiect două cereri de decizie preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE de Bezirksgericht für Handelssachen Wien (Tribunalul Districtual pentru Cauze Comerciale din Viena, Austria) (C-771/22) și de Nderlandstalige Ondernemingsrechtbank Brussel (Tribunalul pentru Întreprinderi Neerlandofon din Bruxelles, Belgia) (C-45/23), prin deciziile din 17 octombrie 2022 și din 19 ianuarie 2023, primite de Curte la 19 decembrie 2022 și, respectiv, la 31 ianuarie 2023, în procedurile

Bundesarbeitskammer

împotriva

HDI Global SE (C-771/22)

și

A,

B,

C,

D

împotriva

MS Amlin Insurance SE (C-45/23),

CURTEA (Camera a doua),

* Limbile de procedură: germana și neerlandeza.

compusă din doamna A. Prechal (raportoare), președintă de cameră, domnul K. Lenaerts, președintele Curții, îndeplinind funcția de judecător al Camerei a doua, domnii F. Biltgen și J. Passer și doamna M. L. Arastey Sahún, judecători,

avocat general: doamna L. Medina,

grefier: doamna A. Lamote, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 7 decembrie 2023,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Bundesarbeitskammer, de S. Schumacher, Rechtsanwalt;
- pentru HDI Global SE, de A. Gütlbauer, M. Pichlmair și S. Sighartsleitner, Rechtsanwältin;
- pentru A, B, C și D, de E. Loubris și J. Vanermen, advocaten;
- pentru MS Amlin Insurance SE, de J. Van Bellinghen, advocaat;
- pentru guvernul belgian, de S. Baeyens, P. Cottin și C. Pochet, în calitate de agenți;
- pentru guvernul danez, de J. F. Kronborg și C. Maertens, în calitate de agenți;
- pentru guvernul elen, de Z. Chatzipavlou, K. Georgiadis, C. Kokkosi, K. Konsta și A. Magrippi, în calitate de agenți;
- pentru Parlamentul European, de M. Menegatti și I. Terwinghe, în calitate de agenți;
- pentru Consiliul Uniunii Europene, de N. Brzezinski și S. Emmerechts, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de B.-R. Killmann, I. Rubene și F. van Schaik, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatei generale în ședința din 7 martie 2024,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 17 din Directiva (UE) 2015/2302 a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2015 privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate, de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2011/83/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului și de abrogare a Directivei 90/314/CEE a Consiliului (JO 2015, L 326, p. 1).
- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul a două litigii între Bundesarbeitskammer (Camera Federală de Muncă, Austria), care succedă în drepturile unui călător, pe de o parte, și HDI Global SE, societatea de asigurări a organizatorului de călătorii a acestui călător (C-771/22), pe de altă parte, precum și între A, B, C și D, alți patru călători, pe de o parte, și MS Amlin Insurance SE,

societatea de asigurări a organizatorului de călătorii a acestor alți patru călători (C-45/23), pe de altă parte, în legătură cu refuzul acestor societăți de asigurări de a rambursa plățile acestor călători ca urmare a falimentului respectivilor organizatori de călătorii.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 90/314/CEE

- 3 Articolul 4 alineatul (6) din Directiva 90/314/CEE a Consiliului din 13 iunie 1990 privind pachetele de servicii pentru călătorii, vacanțe și circuite (JO 1990, L 158, p. 59, Ediție specială, 13/vol. 9, p. 248) prevedea:

„În cazul în care consumatorul reziliază contractul în conformitate cu alineatul (5) sau dacă, indiferent de cauză, cu excepția unei greșeli a consumatorului, organizatorul anulează pachetul de servicii înainte de data de plecare convenită, consumatorul are dreptul:

- (a) fie la un alt pachet de servicii de calitate echivalentă sau superioară, în cazul în care organizatorul și/sau detailistul pot să i-l propună. Dacă pachetul de servicii oferit în compensație este de calitate inferioară, organizatorul trebuie să ramburseze consumatorului diferența de preț;
- (b) fie la rambursarea cât mai curând posibil a tuturor sumelor vărsate de el în temeiul contractului.

[...]”

- 4 Articolul 7 din această directivă prevedea:

„Organizatorul și/sau detailistul parte contractantă trebuie să aducă garanții suficiente pentru a asigura, în caz de insolvență, rambursarea sumelor achitate de consumator și repatrierea acestuia.”

Directiva 2015/2302

- 5 Considerentele (1)-(3), (39) și (40) ale Directivei 2015/2302 au următorul cuprins:

„(1) Directiva [90/314] [...] stabilește o serie de drepturi importante ale consumatorilor în legătură cu pachetele de servicii de călătorie, în special în ceea ce privește cerințele în materie de informare, răspunderea comercianților pentru executarea serviciilor incluse în pachet și protecția în caz de insolvență a organizatorului sau a comerciantului cu amănuntul. Cu toate acestea, este necesară adaptarea cadrului legislativ la evoluțiile pieței pentru a asigura adecvarea acestuia la specificul pieței interne, pentru a elimina ambiguitățile și pentru a remedia lacunele legislative.

(2) Turismul joacă un rol important în economia Uniunii, iar pachetele de servicii de călătorie, pachetele de vacanțe și pachetele de circuite (denumite în continuare «pachete») reprezintă o proporție semnificativă din piața serviciilor de călătorie. Piața respectivă a suferit transformări majore de la adoptarea Directivei [90/314]. Pe lângă lanțurile de distribuție tradiționale, internetul a devenit un mediu din ce în ce mai important prin intermediul căruia sunt oferite sau vândute servicii de călătorie. În prezent, serviciile de călătorie sunt combinate nu numai sub forma pachetelor prestabilite tradiționale, ci și, adesea, într-un mod personalizat. Multe dintre respectivelor combinații de servicii de călătorie se încadrează într-o «zonă juridică neclară» sau nu fac, în mod evident, obiectul Directivei [90/314]. Prezenta directivă își propune să adapteze domeniul de aplicare al protecției ținând cont de aceste evoluții, să sporească transparența și să îmbunătățească nivelul de securitate juridică în beneficiul călătorilor și al comercianților.

(3) La articolul 169 alineatul (1) și la articolul 169 alineatul (2) litera (a) din TFUE se prevede că Uniunea contribuie la atingerea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor prin măsuri adoptate în temeiul articolului 114 din TFUE.

[...]

(39) Statele membre ar trebui să se asigure că acei călători care achiziționează un pachet sunt pe deplin protejați în cazul insolvenței organizatorului. Statele membre în care sunt stabiliți organizatorii ar trebui să se asigure că aceștia oferă garanții privind rambursarea tuturor sumelor achitate de către sau în numele călătorilor și, în măsura în care pachetul include transportul călătorilor, privind repatrierea acestora în cazul insolvenței organizatorului. Cu toate acestea, ar trebui să fie posibil să se ofere călătorilor continuarea pachetului. Deși sunt libere să decidă asupra modului în care se va organiza protecția în caz de insolvență, statele membre ar trebui să se asigure că protecția este efectivă. Protecția efectivă implică disponibilitatea acesteia de îndată ce, drept consecință a problemelor de lichiditate ale organizatorului, serviciile de călătorie nu sunt efectuate, nu vor fi efectuate sau vor fi efectuate numai parțial sau în cazul în care furnizorii de servicii solicită călătorilor să plătească pentru acestea. Statele membre ar trebui să fie în măsură să solicite ca organizatorii să furnizeze călătorilor un certificat care atestă un drept direct față de furnizorul de protecție în caz de insolvență.

(40) Pentru ca protecția în caz de insolvență să fie efectivă, aceasta ar trebui să acopere cuantumul previzibile ale plăților afectate de insolvența organizatorului și, după caz, costurile previzibile ale repatrierii. Acest lucru înseamnă că protecția ar trebui să fie suficientă pentru a acoperi toate plățile previzibile efectuate de către sau în numele călătorilor în legătură cu pachetele în sezonul de vârf, ținând seama de perioada dintre primirea acestor plăți și încheierea călătoriei sau a vacanței, precum și, după caz, costurile previzibile pentru repatriere. În general, acest lucru va însemna că garanția trebuie să acopere un procent suficient de ridicat din cifra de afaceri a organizatorului în cazul pachetelor și poate depinde de factori precum tipul de pachete vândute, inclusiv modul de transport, destinația călătoriei, precum și orice restricții juridice sau angajamente ale organizatorului privind cuantumul plăților anticipate pe care le poate accepta, precum și calendarul acestora înainte de începerea executării pachetului. Întrucât acoperirea necesară poate fi calculată pe baza celor mai recente date comerciale, de exemplu cifra de afaceri realizată în ultimul exercițiu financiar, organizatorii ar trebui să aibă obligația de a adapta protecția în caz de insolvență în cazul unor riscuri ridicate, inclusiv o creștere semnificativă a vânzării de pachete. Cu toate acestea, o protecție eficace în caz de

insolvență nu ar trebui să ia în considerare riscuri foarte reduse, de exemplu insolvența simultană a mai multora dintre principalii organizatori, în cazul în care acest lucru ar afecta în mod disproporționat costul protecției, împiedicând astfel eficiența acesteia. În astfel de cazuri, garanția pentru rambursare poate fi limitată.”

6 Articolul 1 din Directiva 2015/2302, intitulat „Obiect”, prevede:

„Scopul prezentei directive este de a contribui la funcționarea corespunzătoare a pieței interne și la asigurarea unui nivel ridicat și cât se poate de uniform de protecție a consumatorilor prin apropierea anumitor aspecte ale actelor cu putere de lege și ale actelor administrative ale statelor membre referitoare la contractele încheiate între călători și comercianți privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate.”

7 Articolul 3 din directiva menționată, intitulat „Definiții”, prevede:

„În sensul prezentei directive, se aplică următoarele definiții:

1. «serviciu de călătorie» înseamnă:

- (a) transportul de pasageri;
- (b) cazarea care nu face parte intrinsecă din transportul de pasageri și care este realizată în alt scop decât cel rezidențial;
- (c) închirierea de autovehicule, de alte autovehicule [...]
- (d) orice alt serviciu turistic care nu este parte intrinsecă a unui serviciu de călătorie în înțelesul literei (a), (b) sau (c);

[...]

8 Articolul 5 din această directivă, intitulat „Informații precontractuale”, prevede la alineatul (1):

„Statele membre se asigură că, înainte de asumarea de către călător a unui contract privind pachetul de servicii de călătorie sau a oricărei oferte corespunzătoare, organizatorul și comerciantul cu amănuntul, atunci când pachetul este vândut prin intermediul unui astfel de comerciant, furnizează călătorului informațiile standard prin intermediul formularului relevant care figurează în partea A sau B din anexa I, precum și următoarele informații, dacă acestea sunt aplicabile pachetului [...]

9 Articolul 11 din aceeași directivă, intitulat „Modificarea altor clauze ale contractului privind pachetul de servicii de călătorie”, prevede:

„[...]

(2) În cazul în care, înainte de începerea executării pachetului, organizatorul este constrâns să modifice semnificativ oricare dintre principalele caracteristici ale serviciilor de călătorie menționate la articolul 5 alineatul (1) primul paragraf litera (a) sau nu poate îndeplini cerințele speciale menționate la articolul 7 alineatul (2) litera (a) sau propune să mărească prețul pachetului cu mai mult de 8% în conformitate cu articolul 10 alineatul (2), călătorul are posibilitatea ca, într-un termen rezonabil specificat de organizator:

(a) să accepte modificarea propusă sau

(b) să rezilieze contractul fără a plăti vreun comision de reziliere.

În cazul în care reziliază contractul privind pachetul de servicii de călătorie, călătorul poate accepta un pachet de substituție, atunci când acesta este oferit de organizator, dacă este posibil, de o calitate echivalentă sau superioară.

[...]

(5) În cazul în care contractul privind pachetul de servicii de călătorie este reziliat în temeiul alineatului (2) primul paragraf litera (b) de la prezentul articol și călătorul nu acceptă un pachet de substituție, organizatorul rambursează toate plățile efectuate de către sau pe seama călătorului, fără întârzieri nejustificate și, în orice caz, nu mai târziu de 14 zile de la data rezilierii contractului. [...]"

- 10 Articolul 12 din Directiva 2015/2302, intitulat „Rezilierea contractului privind pachetul de servicii de călătorie și dreptul de retragere înainte de începerea executării pachetului”, prevede:

„(1) Statele membre asigură călătorului posibilitatea de a rezilia contractul privind pachetul de servicii de călătorie în orice moment înainte de începerea executării pachetului. În cazul în care călătorul reziliază contractul privind pachetul de servicii de călătorie în temeiul prezentului alineat, călătorul poate fi obligat să plătească organizatorului un comision de reziliere adecvat și justificabil. [...]

(2) În pofida alineatului (1), călătorul are dreptul să rezilieze contractul privind pachetul de servicii de călătorie înainte de începerea executării pachetului fără a plăti vreun comision de reziliere în cazul unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care se produc la locul de destinație sau în vecinătatea imediată a acestuia și care afectează în mod semnificativ executarea pachetului sau care afectează semnificativ transportul pasagerilor la destinație. În cazul rezilierii contractului privind pachetul de servicii de călătorie în temeiul prezentului alineat, călătorul are dreptul la o rambursare completă a oricărei plăți efectuate pentru pachet, dar nu are dreptul la vreo despăgubire suplimentară.

(3) Organizatorul poate rezilia contractul privind pachetul de servicii de călătorie și poate oferi călătorului rambursarea completă a tuturor plăților efectuate pentru pachet, dar nu este răspunzător pentru plata unor despăgubiri suplimentare, în cazul în care:

[...]

(b) organizatorul nu poate executa contractul din cauza unor circumstanțe inevitabile și extraordinare și îl înștiințează pe călător cu privire la rezilierea contractului, fără întârziere și înainte de începerea executării pachetului.

(4) Organizatorul efectuează orice rambursare necesară în temeiul alineatelor (2) și (3) sau, în ceea ce privește alineatul (1), rambursează orice plăți efectuate de către sau pe seama călătorului pentru pachetul respectiv, din care se scade comisionul de reziliere corespunzător. Aceste restituiri sau rambursări se efectuează către călător fără întârzieri nejustificate și, în orice caz, nu mai târziu de 14 zile de la rezilierea contractului privind pachetul de servicii de călătorie.

[...]"

- 11 Articolul 17 din Directiva 2015/2302, intitulat „Eficacitatea și domeniul de aplicare al protecției în caz de insolvență”, prevede:

„(1) Statele membre se asigură că organizatorii stabiliți pe teritoriul lor oferă garanții privind rambursarea tuturor plăților efectuate de către sau pe seama călătorilor, în măsura în care serviciile relevante nu sunt furnizate ca urmare a insolvenței organizatorului. În cazul în care în contractul privind pachetul de servicii de călătorie este inclus transportul de pasageri, organizatorii asigură și garanții pentru repatrierea călătorilor. Se poate oferi continuarea pachetului.

[...]

(2) Garanția prevăzută la alineatul (1) este efectivă și acoperă costurile previzibile în mod rezonabil. Aceasta se referă la valorile plăților efectuate de către sau pe seama călătorilor în legătură cu pachetele, ținând cont de perioada scursă între avansurile plătite și plățile finale și finalizarea pachetelor, precum și de costurile estimate ale repatrierii în caz de insolvență a organizatorului.

[...]

(4) Atunci când executarea pachetului este afectată de insolvența organizatorului, garanția este disponibilă gratuit pentru a asigura repatrierile și, în cazul în care este necesar, plata cazării înainte de repatriere.

(5) Pentru serviciile de călătorie care nu au fost efectuate, rambursările se acordă fără întârzieri nejustificate după solicitarea călătorului.”

- 12 Partea A din anexa I la directiva menționată, intitulată „Formular cu informații standard pentru contractele privind pachete de servicii de călătorie atunci când este posibilă utilizarea de hyperlinkuri”, prezintă, într-o casetă de text, conținutul acestui formular și indică faptul că, prin intermediul hyperlinkului, călătorul va primi următoarele informații:

„Drepturi principale în temeiul Directivei (UE) 2015/2302

[...]

– În cazul în care organizatorul sau, în unele state membre, comerciantul cu amănuntul devine insolubil, plățile vor fi rambursate. [...]

[...]”

- 13 Partea B din anexa I la aceeași directivă, intitulată „Formular cu informații standard pentru contractele privind pachete de servicii de călătorie în alte situații decât cele care fac obiectul părții A”, precizează, într-o casetă de text, conținutul acestui formular și enunță aceleași drepturi esențiale ca și cele prevăzute în partea A din anexa I la aceasta.

Dreptul austriac

- 14 Articolul 3 din Verordnung der Bundesministerin für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort über Pauschalreisen und verbundene Reiseleistungen (Ordinul ministrului federal al digitalizării și afacerilor economice privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate) din 28 septembrie 2018 (BGBl. II, 260/2018) prevede:

„(1) Operatorii autorizați să presteze servicii de călătorie se asigură că vor fi rambursate călătorului:

- 1) plățile efectuate (avansurile plătite și plățile finale), în măsura în care serviciile nu sunt furnizate, în tot sau în parte, ca urmare a insolvenței operatorului autorizat să presteze servicii de călătorie sau dacă prestatorul solicită călătorului plata acestora;
- 2) cheltuielile necesare repatrierii și, dacă este cazul, cheltuielile de cazare efectuate anterior repatrierii ca urmare a insolvenței organizatorului sau – în cazul răspunderii pentru transportul persoanelor – a comerciantului care facilitează un serviciu de călătorie asociat, precum și
- 3) după caz cheltuielile necesare pentru continuarea pachetului sau a serviciului de călătorie asociat facilitat. [...]”

- 15 Articolul 10 din Bundesgesetz über Pauschalreisen und verbundene Reiseleistungen (Pauschalreisegesetz – PRG) (Legea federală privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate) din 24 aprilie 2017 (BGBl. I, 50/2017) prevede:

„(1) Călătorul poate rezilia contractul privind pachetul de servicii de călătorie oricând înainte de începerea executării pachetului, fără a preciza motivul. În cazul în care călătorul reziliază contractul privind pachetul de servicii de călătorie în conformitate cu prezentul alineat, organizatorul poate cere plata unei despăgubiri adecvate și rezonabile. În contractul privind pachetul de servicii de călătorie pot fi prevăzute comisioane de reziliere standardizate rezonabile, în funcție de durata dintre momentul rezilierii contractului și începerea executării acestuia, precum și de economiile de costuri și de veniturile prevăzute, generate de executarea alternativă a serviciilor de călătorie. Dacă nu au fost stipulate comisioane de reziliere standardizate, valoarea despăgubirii trebuie să corespundă prețului pachetului din care se scad economiile de costuri și veniturile generate de executarea alternativă a serviciilor de călătorie. La cererea călătorului, organizatorul de călătorii trebuie să justifice cuantumul despăgubirii.

(2) Fără a aduce atingere dreptului la reziliere prevăzut la alineatul (1), călătorul poate rezilia contractul înainte de începerea executării pachetului, fără plata unei despăgubiri, dacă la locul de destinație sau în imediata apropiere a acestuia se produc evenimente inevitabile și extraordinare, de natură a afecta considerabil executarea pachetului sau transportul persoanelor la destinație. Dacă reziliază contractul în conformitate cu acest alineat, călătorul are dreptul la rambursarea tuturor cheltuielilor efectuate cu pachetul, fără a putea pretinde o despăgubire suplimentară.

[...]

(4) În cazul rezilierii în condițiile prevăzute la alineatele anterioare, organizatorul de călătorii rambursează neîntârziat călătorului toate sumele achitate pentru pachet de către sau în numele

acestui – în cazul rezilierii în condițiile alineatului (1), fără despăgubirea prevăzută la acest alineat –, dar nu mai târziu de 14 zile de la primirea declarației de reziliere.”

Dreptul belgian

Legea privind vânzarea de pachete de servicii de călătorie

- 16 În temeiul articolului 30 din loi relative à la vente de voyages à forfait, de prestations de voyage liées et de services de voyage (Legea privind vânzarea de pachete de servicii de călătorie, de servicii de călătorie asociate și de servicii de călătorie) din 21 noiembrie 2017 (*Moniteur belge* din 1 decembrie 2017, p. 106673, denumită în continuare „Legea privind vânzarea de pachete de servicii de călătorie”), călătorul are dreptul de a rezilia contractul său privind pachetul de servicii de călătorie „în cazul în care circumstanțe inevitabile și extraordinare care apar la locul de destinație sau în imediata apropiere a acestuia au consecințe importante asupra executării pachetului de servicii de călătorie sau asupra transportului de pasageri către locul de destinație”. În această situație, articolul menționat conferă călătorului dreptul la rambursarea integrală a sumelor plătite organizatorului de călătorii.
- 17 Articolul 54 din Legea privind vânzarea de pachete de servicii de călătorie prevede:
„Organizatorii și comercianții cu amănuntul stabiliți în Belgia oferă garanții privind rambursarea tuturor plăților efectuate de către sau pe seama călătorilor, în măsura în care serviciile relevante nu sunt furnizate ca urmare a insolvenței acestora. [...]”

Decretul regal privind protecția în caz de insolvență cu ocazia vânzării de pachete de servicii de călătorie

- 18 Articolul 3 din arrêté royal relatif à la protection contre l’insolvabilité lors de la vente de voyages à forfait, de prestations de voyage liées et de services de voyage (Decretul regal privind protecția în caz de insolvență cu ocazia vânzării de pachete de servicii de călătorie, de servicii de călătorie asociate și de servicii de călătorie) din 29 mai 2018 (*Moniteur belge* din 11 iunie 2018, p. 48438, denumit în continuare „Decretul regal privind protecția în caz de insolvență cu ocazia vânzării de pachete de servicii de călătorie”) prevede:
„Garanțiile prevăzute la articolele 54, 55, 65 și 72 din Legea [privind vânzarea de pachete de servicii de călătorie] sunt furnizate printr-un contract de asigurare încheiat cu o întreprindere de asigurări autorizată să efectueze astfel de operațiuni.”

- 19 Articolul 10 din acest decret regal prevede următoarele:

„Garanția contractului de asigurare este dobândită de beneficiar din momentul în care contractul cu profesionistul menționat la articolul 2 punctul 7° din Legea [privind vânzarea de pachete de servicii de călătorie] a fost încheiat în perioada de valabilitate a contractului de asigurare.”

- 20 Articolul 12 alineatul 1 din respectivul decret regal prevede:

„În cazul insolvenței profesionistului, contractul de asigurare oferă următoarea garanție:

1° continuarea călătoriei, dacă acest lucru este posibil;

- 2° rambursarea plăților efectuate la momentul încheierii contractului cu profesionistul;
- 3° rambursarea plăților efectuate pentru serviciile de călătorie care nu pot fi efectuate din cauza insolvenței profesionistului;
- 4° repatrierea călătorilor, atunci când executarea contractului cu profesionistul a început deja, iar acest contract prevede transportul beneficiarului și, dacă este necesar, cazarea până la repatriere.”
- 21 Articolul 13 primul paragraf din același decret regal limitează rambursarea la „plățile efectuate de beneficiar către profesionist pentru contractul de călătorie în cazul în care acesta nu a fost executat din cauza insolvenței sau [...] [la] plățile efectuate pentru serviciile de călătorie care nu au fost prestate din cauza insolvenței”.

Litigiile principale și întrebările preliminare

Cauza C-771/22

- 22 HDI Global este o societate de asigurări care a încheiat cu Flamenco Sprachreisen GmbH (denumită în continuare „Flamenco”), o societate organizatoare de călătorii, un contract de asigurare care acoperă riscurile legate de insolvența acesteia din urmă, astfel cum sunt prevăzute la articolul 3 din Ordinul ministrului federal al digitalizării și afacerilor economice privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate.
- 23 La 3 martie 2020, XY a încheiat cu Flamenco un contract pentru un pachet de servicii de călătorie în perioada cuprinsă între 3 mai și 2 iunie 2020, la Las Palmas de Gran Canaria (Spania). La 9 martie 2020, XY a achitat integral prețul acestei călătorii, în cuantum de 2 656 de euro.
- 24 La 16 martie 2020, XY a reziliat acest contract în special din cauza avertismentelor emise de autoritățile austriece și spaniole ca urmare a răspândirii COVID-19. Flamenco nu a contestat această reziliere, dar nu i-a rambursat lui XY prețul călătoriei respective.
- 25 La 9 iunie 2022, în urma unei proceduri de insolvență, Landesgericht Linz (Tribunalul Regional din Linz, Austria) a declarat falimentul Flamenco.
- 26 XY a cedat Camerei Federale de Muncă creanța sa față de Flamenco corespunzătoare rambursării prețului pachetului său de servicii de călătorie. În urma acestei cesiuni, camera federală menționată a solicitat această rambursare de la HDI Global, în calitate de asigurător al riscului de insolvență al Flamenco. HDI Global a refuzat să efectueze rambursarea menționată pentru motivul că acoperea numai riscul de neexecutare a pachetului legat de această insolvență.
- 27 În urma acestui refuz, Camera Federală de Muncă a chemat în judecată HDI Global la Bezirksgericht für Handelssachen Wien (Tribunalul Districtual pentru Cauze Comerciale din Viena, Austria), care este instanța de trimitere.
- 28 Această instanță consideră, în primul rând, că, pentru soluționarea litigiului principal, trebuie să se stabilească dacă, atunci când un contract privind pachetul de servicii de călătorie este reziliat de un călător înainte ca organizatorul de călătorii să devină insolubil, dreptul la rambursare de care beneficiază acest călător ca urmare a acestei rezilieri este acoperit de garanția în caz de

insolvență a acestui organizator de călătorii. În particular, potrivit instanței menționate, este necesar să se stabilească dacă trebuie să existe o legătură de cauzalitate între această insolvență și neexecutarea sau executarea defectuoasă a prestației de călătorie în cauză.

- 29 În această privință, instanța de trimitere consideră că modul de redactare a articolului 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 sugerează, având în vedere termenii „în măsura în care” și „ca urmare a”, că trebuie să existe o astfel de legătură de cauzalitate. O astfel de cerință ar avea drept consecință faptul că rambursările la care un călător are dreptul ca urmare a unei rezilieri a contractului său privind pachetul de servicii de călătorie care precedă insolvența organizatorului de călătorii în cauză nu ar fi acoperite de garanția în caz de insolvență prevăzută de această dispoziție.
- 30 Considerentul (39) al Directivei 2015/2302 ar contrazice însă o astfel de interpretare a dispoziției menționate în măsura în care prevede că statele membre trebuie să se asigure că, pe de o parte, călătorii care cumpără pachete sunt „pe deplin protejați” împotriva insolvenței organizatorului de călătorii și, pe de altă parte, acesta din urmă furnizează o garanție, în caz de insolvență, pentru rambursarea „tuturor plăților efectuate” de călători și pentru repatrierea acestora din urmă. Abordarea reflectată de acest considerent ar fi confirmată în plus de nivelul ridicat de protecție a consumatorilor urmărit în Uniune, astfel cum reiese din articolul 114 alineatul (3) TFUE, din articolul 169 TFUE, precum și din articolul 38 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.
- 31 Instanța de trimitere arată în plus că problema întinderii protecției în caz de insolvență a organizatorului de călătorii a fost abordată cu statele membre cu ocazia unor schimburi cu Comisia Europeană în cadrul cărora aceasta din urmă a indicat, pe de o parte, că intenția legiuitorului Uniunii, adoptând, la articolul 17 din Directiva 2015/2302, o formulare diferită de cea care figura la articolul 7 din Directiva 90/314, nu era de a restrânge garanția conferită călătorilor în caz de insolvență a organizatorului de călătorii și, pe de altă parte, că, în temeiul textului acestui articol 17, orice garanție era exclusă în mod explicit atunci când contractul de călătorie a încetat înainte de apariția acestei insolvențe. Ea amintește de asemenea că, în jurisprudența sa cu privire la articolul 7 din Directiva 90/314, Curtea a considerat că garanția rambursării sumelor achitate de călător în caz de insolvență a organizatorului de călătorii este conferită independent de cauzele insolvenței menționate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 mai 1998, Verein für Konsumenteninformation, C-364/96, EU:C:1998:226, Hotărârea din 15 iunie 1999, Rechberger și alții, C-140/97, EU:C:1999:306, precum și Hotărârea din 16 februarie 2012, Blödel-Pawlik, C-134/11, EU:C:2012:98).
- 32 În al doilea rând, instanța de trimitere ridică problema dacă, atunci când un călător reziliază contractul său privind pachetul de servicii de călătorie cu organizatorul de călătorii ca urmare a unor circumstanțe extraordinare înainte de data deschiderii procedurii de insolvență împotriva acestuia din urmă, însă această procedură are loc în perioada prevăzută pentru călătoria în cauză, acest călător are dreptul, în temeiul protecției garantate la articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302, la rambursarea plăților pe care le-a efectuat către acest organizator de călătorii. În această privință, ea apreciază că, ținând seama de obiectivul de protecție a consumatorilor urmărit de dreptul Uniunii, nu ar avea sens să se considere că un călător are dreptul de a fi protejat împotriva insolvenței organizatorului de călătorii atunci când a inițiat pachetul de servicii de călătorie, dar nu și atunci când a reziliat în mod legitim contractul său de călătorie.

- 33 În al treilea rând, instanța de trimitere ridică problema dacă, atunci când există o legătură indirectă între rezilierea unui contract privind pachetul de servicii de călătorie de către călător și insolvența organizatorului acestei călătorii în măsura în care ambele își au originea în aceeași circumstanță extraordinară, precum, în speță, pandemia de COVID-19, dreptul la rambursare al acestui călător este acoperit de garanția în caz de insolvență prevăzută la articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302. Ea menționează, în această privință, argumentul invocat de Camera Federală de Muncă potrivit căruia, dacă acest articol 17 alineatul (1) ar trebui interpretat în sensul că garanția menționată nu se aplică atunci când insolvența organizatorului de călătorii este cauzată de aceeași circumstanță extraordinară precum cea care a motivat rezilierea contractului privind pachetul de servicii de călătorie de către călător, acesta din urmă ar avea tot interesul să nu își exercite dreptul de reziliere și să aștepte ca organizatorul de călătorii să devină insolubil. O astfel de abordare ar reduce interesul dreptului de reziliere recunoscut consumatorilor prin articolul 12 din directiva menționată.
- 34 În aceste împrejurări, Bezirksgericht für Handelssachen Wien (Tribunalul Districtual pentru Cauze Comerciale din Viena) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Articolul 17 din Directiva [2015/2302] trebuie interpretat în sensul că sumele plătite organizatorului de călătorii de către călător înainte de începerea călătoriei sunt garantate numai în cazul în care călătoria nu se mai organizează ca urmare a insolvenței sau în sensul că sunt garantate și sumele plătite organizatorului de călătorii înainte de deschiderea procedurii de insolvență, dacă, din cauza unor circumstanțe extraordinare în sensul articolului 12 din Directiva 2015/2302 menționată, călătorul reziliază contractul înainte de insolvență?
- 2) Articolul 17 din Directiva [2015/2302] trebuie interpretat în sensul că sumele plătite organizatorului de călătorii de către călător înainte de începerea călătoriei sunt garantate în cazul în care călătorul reziliază contractul anterior deschiderii procedurii de insolvență [în privința acestui organizator] din cauza unor circumstanțe extraordinare în sensul articolului 12 din Directiva 2015/2302 menționată, cu toate că insolvența a fost declarată în perioada stabilită pentru călătoria rezervată?
- 3) Articolul 17 din [Directiva 2015/2302] trebuie interpretat în sensul că sumele plătite organizatorului de călătorii de către călător înainte de începerea călătoriei sunt garantate în cazul în care călătorul reziliază contractul anterior declarării insolvenței organizatorului din cauza unor circumstanțe extraordinare în sensul articolului 12 din această directivă, iar insolvența a fost determinată de aceste circumstanțe extraordinare?”

Cauza C-45/23

- 35 La 13 noiembrie 2019, A, B, C și D au cumpărat, prin intermediul unui comerciant cu amănuntul, Selectair Inter-Sun Reizen, de la un organizator de călătorii, Exclusive Destinations, un pachet de servicii de călătorie cu un preț de 36 832 de euro cu plecare din Bruxelles (Belgia) cu destinația Punta Cana (Republica Dominicană) pentru perioada cuprinsă între 21 și 29 martie 2020.
- 36 Ca urmare a răspândirii pandemiei de COVID-19, această călătorie a fost amânată pentru perioada cuprinsă între 21 și 30 noiembrie 2020. În consecință, prețul călătoriei menționate a fost stabilit la 46 428 de euro.

- 37 La 20 octombrie 2020, A, B, C și D au reziliat contractul de călătorie din cauza persistenței pandemiei de COVID-19 și au solicitat Exclusive Destinations rambursarea sumei de 36 832 de euro pe care o plățiseră pentru aceeași călătorie.
- 38 La 8 decembrie 2020, Ondernemingsrechtbank Gent (Tribunalul pentru Întreprinderi din Gent, Belgia) a declarat falimentul Exclusive Destinations. La 9 decembrie 2020, Selectair Inter-Sun Reizen le-a rambursat lui A și lui C suma de 4 151 de euro, care nu fusese încă transferată către Exclusive Destinations.
- 39 La 22 ianuarie 2021, A, B, C și D au solicitat MS Amlin Insurance, care asigură Exclusive Destinations în caz de insolvență, restituirea sumelor pe care le plățiseră aceștia din urmă și care nu le fuseseră rambursate.
- 40 MS Amlin Insurance a refuzat să efectueze această rambursare pentru motivul că asigură numai lipsa unei prestări de servicii de călătorie din cauza insolvenței Exclusive Destinations. Or, neexecutarea călătoriei de către A, B, C și D ar fi fost cauzată de rezilierea de către aceștia din urmă a contractului lor de călătorie, iar nu de insolvența Exclusive Destinations.
- 41 În urma acestui refuz, A, B, C și D au sesizat Nederlandstalige Ondernemingsrechtbank Brussel (Tribunalul pentru Întreprinderi Neerlandofon din Bruxelles, Belgia), care este instanța de trimitere, solicitând obligarea MS Amlin Insurance la plata sumei de 32 681 de euro, majorată cu dobânzi începând de la 22 ianuarie 2021.
- 42 Instanța de trimitere consideră că garanția prevăzută la articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 este obligatorie doar în măsura în care serviciile de călătorie în cauză nu sunt furnizate ca urmare a insolvenței organizatorului de călătorii. Prin urmare, această garanție nu ar trebui să acopere alte cauze de neexecutare, precum rezilierea contractului privind pachetul de servicii de călătorie de către călător din cauza unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care se produc la locul de destinație sau în vecinătatea imediată a acestuia și care afectează în mod semnificativ executarea pachetului. Legea privind vânzarea de pachete de servicii de călătorie și Decretul regal privind protecția în caz de insolvență cu ocazia vânzării de pachete de servicii de călătorie nu ar prevedea o protecție mai extinsă a călătorului în această privință. Instanța de trimitere deduce de aici că, atunci când, precum în speță, organizatorul de călătorii dă faliment după rezilierea de către călători a contractului lor privind pachetul de servicii de călătorie din cauza unor circumstanțe inevitabile și extraordinare, dar înainte de a rambursa acestor călători sumele pe care le plățiseră pentru călătoria respectivă, aceștia din urmă nu beneficiază de garanția prevăzută la articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302.
- 43 Instanța de trimitere exprimă însă îndoieli cu privire la întinderea protecției conferite de această din urmă dispoziție.
- 44 În primul rând, aceasta ridică problema dacă faptul că garanția prevăzută la articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 nu se aplică călătorului care are dreptul la rambursarea sumelor pe care le-a plătit ca urmare a rezilierii contractului său privind pachetul de servicii de călătorie ca urmare a unor circumstanțe inevitabile și extraordinare atunci când organizatorul de călătorii a dat faliment după această reziliere, dar înainte de rambursarea plăților efectuate, permite protejarea adecvată a consumatorilor în conformitate cu obiectivul general al acestei directive. Ea amintește în această privință că obiectivul menționat este de a contribui la atingerea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor, astfel cum enunță considerentul (3) al respectivei directive, care face trimitere la articolul 169 TFUE. În plus, potrivit considerentului (39) al

aceleiași directive, călătorii care cumpără un pachet trebuie să fie protejați pe deplin în caz de insolvență a organizatorului de călătorii și garanția în caz de insolvență care trebuie furnizată de organizatorii de călătorii trebuie să acopere rambursarea tuturor plăților efectuate de călători. Instanța de trimitere subliniază de asemenea că, în temeiul Directivei 90/314, protecția consumatorilor împotriva insolvenței organizatorilor de călătorii acoperea toate sumele pe care le plățiseră.

- 45 În al doilea rând, instanța de trimitere ridică problema dacă protecția în caz de insolvență prevăzută de Directiva 2015/2302 nu dă naștere unei inegalități de tratament. Potrivit acestei instanțe, atât călătorul care nu își poate începe călătoria din cauza insolvenței organizatorului de călătorii, cât și cel care, în urma unei rezilieri, nu poate obține o rambursare din cauza acestei insolvențe suportă o pierdere financiară legată de faptul că ambii au plătit prețul călătoriei lor înainte de executarea contractului privind pachetul de servicii de călătorie în cauză. Cu toate acestea, potrivit modului de redactare a articolului 17 din această directivă, numai pierderea primului călător ar fi acoperită de protecția în caz de insolvență a organizatorului de călătorii. Prin urmare, instanța de trimitere ridică problema dacă această inegalitate de tratament este justificată.
- 46 În aceste condiții, *Nederlandstalige ondernemingsrechtbank Brussel* (Tribunalul pentru Întreprinderi Neerlandofon din Bruxelles) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 17 alineatul (1) din Directiva [2015/2302] trebuie interpretat în sensul că garanția obligatorie prevăzută de această dispoziție se aplică și rambursării tuturor plăților efectuate de către sau pe seama călătorilor, atunci când călătorul reziliază contractul privind pachetul de servicii de călătorie în temeiul unor circumstanțe inevitabile și extraordinare, astfel cum sunt menționate la articolul 12 alineatul (2) din aceeași directivă, iar organizatorul este declarat în faliment după ce contractul privind pachetul de servicii de călătorie a fost reziliat pentru acest motiv, însă înainte ca aceste sume să fi fost efectiv rambursate călătorilor, astfel încât acești călători suferă pierderi financiare și, prin urmare, suportă un risc economic în cazul falimentului organizatorului de călătorii?”

Procedura în fața Curții

- 47 Prin decizia Curții din 24 octombrie 2023, cauzele C-771/22 și C-45/23 au fost conexe pentru buna desfășurare a procedurii scrise și orale și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la admisibilitatea cererii de decizie preliminară în cauza C-771/22

- 48 HDI Global consideră că interpretarea articolului 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 nu este hotărâtoare pentru soluționarea litigiului principal în cauza C-771/22. Doar conținutul contractului de asigurare pe care l-a încheiat cu Flamenco ar fi hotărâtor pentru această soluționare, astfel încât cererea de decizie preliminară din această cauză ar viza clarificarea unor chestiuni generale sau ipotetice, la care nu ar putea servi procedura preliminară.
- 49 În această privință, trebuie amintit că, în cadrul cooperării dintre Curte și instanțele naționale, instituită prin articolul 267 TFUE, numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și

pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, în cazul în care întrebările adresate privesc interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este în principiu obligată să se pronunțe (Hotărârea din 22 februarie 2024, Consejería de Presidencia, Justicia e Interior de la Comunidad de Madrid și alții, C-59/22, C-110/22 și C-159/22, EU:C:2024:149, punctul 43, precum și jurisprudența citată).

- 50 Rezultă că întrebările privind dreptul Uniunii beneficiază de o prezumție de relevanță. Curtea poate refuza totuși să se pronunțe asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanță națională dacă este evident că problema este de natură ipotetică (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 februarie 2024, Consejería de Presidencia, Justicia e Interior de la Comunidad de Madrid și alții, C-59/22, C-110/22 și C-159/22, EU:C:2024:149, punctul 44, precum și jurisprudența citată).
- 51 În speță, nu rezultă însă că întrebările adresate de instanța de trimitere în cauza C-771/22 sunt ipotetice având în vedere litigiul principal. Astfel, acesta din urmă privește întinderea protecției care trebuie acordată călătorilor atunci când organizatorul de pachete de servicii de călătorie este insolubil. Or, articolul 17 din Directiva 2015/2302 definește protecția călătorilor împotriva insolvenței organizatorilor de pachete de servicii de călătorie pe care statele membre trebuie să o pună în aplicare.
- 52 Prin urmare, cererea de decizie preliminară în cauza C-771/22 este admisibilă.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare din cauza C-771/22 și la întrebarea unică din cauza C-45/23

- 53 Prin intermediul primei întrebări din cauza C-771/22 și al întrebării unice din cauza C-45/23, care trebuie examinate împreună, instanțele de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 trebuie interpretat în sensul că garanția acordată călătorilor în caz de insolvență a organizatorului de pachete de servicii de călătorie se aplică atunci când un călător reziliază contractul său privind pachetul de servicii de călătorie din cauza unor circumstanțe inevitabile și extraordinare, în temeiul articolului 12 alineatul (2) din această directivă, când, după această reziliere, acest organizator de călătorii devine insolubil și când călătorul respectiv nu a beneficiat, înainte de apariția acestei insolvențe, de rambursarea integrală a plăților efectuate la care are dreptul în temeiul acestei din urmă dispoziții.
- 54 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302 conferă călătorului dreptul la rambursarea integrală a plăților efectuate în temeiul pachetului atunci când reziliază contractul său privind pachetul de servicii de călătorie înainte de începerea executării pachetului ca urmare a unor circumstanțe inevitabile și extraordinare care se produc la locul de destinație sau în vecinătatea imediată a acestuia și care afectează în mod semnificativ executarea acestui pachet sau transportul de pasageri către locul de destinație respectiv. În plus, în cazul în care călătorul își exercită acest drept, articolul 12 alineatul (4) din această directivă impune organizatorului de călătorii să efectueze această rambursare fără întârzieri nejustificate și, în orice caz, în termen de cel mult 14 zile de la rezilierea contractului privind pachetul de servicii de călătorie.

- 55 În speță nu se contestă faptul că, din cauza producerii și persistenței pandemiei de COVID-19, călătorii aflați la originea litigiilor principale puteau rezilia contractul privind pachetul de servicii de călătorie în temeiul articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302. Acești călători aveau, așadar, dreptul la rambursarea integrală a sumelor pe care le plățiseră respectivilor organizatori de călătorii în termen de cel mult 14 zile de la rezilierea contractului lor privind pachetul de servicii de călătorie. În pofida acestui drept, ei nu au fost rambursați întrucât acești organizatori de călătorii deveniseră insolvăbili, iar asigurătorii acestora din urmă nu intenționau să le furnizeze acoperirea, considerând că nu erau obligați să o facă având în vedere legislația națională aplicabilă care transpune articolul 17 alineatul (1) din această directivă.
- 56 În ceea ce privește interpretarea acestei din urmă dispoziții, reiese dintr-o jurisprudență constantă că trebuie să se țină seama nu numai de formularea acesteia, ci și de contextul său, de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte și, dacă este cazul, de geneza sa [a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 ianuarie 2023, FTI Touristik (Pachet de servicii de călătorie în Insulele Canare) (C-396/21, EU:C:2023:10, punctul 19 și jurisprudența citată)]. Cu toate acestea, atunci când sensul unei dispoziții a dreptului Uniunii reiese fără ambiguitate chiar din modul de redactare a acesteia, Curtea nu se poate abate de la acest sens (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 ianuarie 2022, VYSOČINA WIND, C-181/20, EU:C:2022:51, punctul 39).
- 57 În ceea ce privește modul de redactare a articolului 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302, acesta prevede că statele membre trebuie să se asigure că organizatorii de pachete de servicii de călătorie stabiliți pe teritoriul lor oferă garanții pentru rambursarea tuturor plăților efectuate de către sau pe seama călătorilor, în măsura în care serviciile relevante nu sunt furnizate ca urmare a insolvenței respectivilor organizatori de călătorii.
- 58 Termenii „servicii relevante” ar putea fi interpretați, desigur, în sensul că vizează „serviciile de călătorie”, în sensul definit la articolul 3 punctul 1 din Directiva 2015/2302, ceea ce ar însemna că protecția în caz de insolvență a unui organizator de călătorii care trebuie instituită de fiecare stat membru acoperă numai situațiile în care serviciile de călătorie stipulate în contractul privind pachetul de servicii de călătorie nu au fost executate din cauza insolvenței organizatorului. Potrivit acestei interpretări, ar trebui să existe astfel o legătură de cauzalitate între neexecutarea acestor servicii de călătorie și insolvența organizatorului de călătorii pentru ca călătorul să poată beneficia de garanția în caz de insolvență a organizatorului prevăzută la articolul 17 din directiva menționată.
- 59 Cu toate acestea, astfel cum au arătat mai multe părți din procedura în fața Curții, spre deosebire de numeroase alte dispoziții ale Directivei 2015/2302, articolul 17 alineatul (1) din această directivă nu se referă la „serviciile de călătorie”, ci la „serviciile relevante”, această din urmă expresie putând fi înțeleasă ca având un domeniu de aplicare mai larg decât prima, incluzând alte servicii furnizate de organizatorii de călătorii, precum rambursările datorate călătorilor în urma unei rezilieri a contractului lor privind pachetul de servicii de călătorie.
- 60 Rezultă că sensul articolului 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 nu reiese fără ambiguitate din modul său de redactare. Prin urmare, conform jurisprudenței amintite la punctul 56 din prezenta hotărâre, trebuie să se examineze contextul acestei dispoziții, obiectivele directivei menționate, precum și, dacă este cazul, geneza acesteia din urmă.

- 61 În ceea ce privește, în primul rând, contextul articolului 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302, mai întâi, articolul 17 alineatul (4) din această directivă precizează că garanția este disponibilă gratuit pentru a asigura repatrierea călătorului și, în cazul în care este necesar, plata cazării înainte de această repatriere, atunci când executarea pachetului este afectată de insolvența organizatorului de călătorii.
- 62 Articolul 17 alineatul (5) din directiva menționată prevede la rândul său că, pentru serviciile de călătorie care nu au fost efectuate, rambursările se acordă fără întârzieri nejustificate după solicitarea călătorului.
- 63 Având în vedere modul lor de redactare și în special termenii „atunci când executarea pachetului este afectată de insolvența organizatorului” și „serviciile de călătorie care nu au fost efectuate”, care figurează la articolul 17 alineatul (4) și, respectiv, la articolul 17 alineatul (5) din Directiva 2015/2302, aceste dispoziții pot susține o interpretare a articolului 17 alineatul (1) din directiva menționată potrivit căreia noțiunea de „servicii relevante” acoperă numai serviciile de călătorie, astfel încât garanția prevăzută la acest articol se aplică numai în cazul în care există o legătură de cauzalitate între neexecutarea acestor servicii și insolvența organizatorului de călătorii.
- 64 În continuare, articolul 17 alineatul (2) din Directiva 2015/2302 prevede că garanția menționată la alineatul (1) al acestui articol trebuie să fie efectivă și să acopere costurile previzibile în mod rezonabil. Astfel, această garanție se referă la valorile plăților efectuate de către sau pe seama călătorilor în legătură cu pachetele, ținând cont de perioada scursă între avansurile plătite și plățile finale și finalizarea pachetelor, precum și de costurile estimate ale repatrierii în caz de insolvență a organizatorului de călătorii.
- 65 În ceea ce privește cerința efectivității garanției în caz de insolvență a organizatorului de călătorii, consacrată la această dispoziție, considerentul (39) al Directivei 2015/2302 prevede că, pentru ca protecția în caz de insolvență a organizatorului de călătorii să fie efectivă, ea trebuie să fie disponibilă de îndată ce, drept consecință a problemelor de lichiditate ale organizatorului, serviciile de călătorie nu sunt efectuate, nu vor fi efectuate sau vor fi efectuate numai parțial sau în cazul în care furnizorii de servicii solicită călătorilor să plătească pentru acestea, ceea ce ar putea conduce la concluzia că articolul 17 alineatul (2) din directiva menționată, interpretat în lumina acestor elemente ale considerentului (39) al acesteia, este de asemenea susceptibil să susțină interpretarea vizată la punctul 58 din prezenta hotărâre.
- 66 Totuși, pe de o parte, acest considerent (39) prevede de asemenea că statele membre trebuie să se asigure că acei călători care achiziționează pachete sunt „pe deplin protejați” în cazul insolvenței organizatorului de călătorii și, în consecință, că garanția prevăzută la articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 acoperă, în cazul unei astfel de insolvențe, rambursarea „tuturor sumelor achitate de către sau în numele călătorilor”.
- 67 Pe de altă parte, considerentul (40) al acestei directive arată că cerința efectivității garanției în caz de insolvență a organizatorului de călătorii impune ca protecția în caz de insolvență să acopere „cuanțumurile previzibile ale plăților afectate de insolvența organizatorului [de călătorii]”, ceea ce înseamnă că garanția care conferă această protecție trebuie, în general, să acopere un procent suficient de ridicat din cifra de afaceri a organizatorului respectiv. Potrivit acestui considerent, numai riscurile foarte reduse, de exemplu insolvența simultană a mai multora dintre principalii organizatori de călătorii, nu ar trebui să fie luate în considerare. Astfel de riscuri nu au însă

- legătură cu originea obligației de rambursare a organizatorului de călătorii, indiferent dacă este vorba despre o neexecutare a contractului de călătorie sau despre o reziliere a acestuia înainte de executarea pachetului.
- 68 Or, orice rambursare a plății pe care organizatorul de călătorii trebuie să o efectueze în urma unei rezilieri a contractului privind pachetul de servicii de călătorie de către acesta din urmă sau de către călător, în special în temeiul articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302, este un quantum previzibil de plată care poate fi afectat de insolvența organizatorului de călătorii, în sensul considerentului (40) al acestei directive. Această rambursare privește plățile efectuate de călător în urma încheierii unui contract privind pachetul de servicii de călătorie care, în principiu, este acoperit, în temeiul articolului 17 alineatul (2) din directiva menționată, de garanția prevăzută la alineatul (1) al acestui articol.
- 69 În această privință, astfel cum a arătat de asemenea doamna avocată generală la punctul 89 din concluzii, dreptul călătorului la rambursarea integrală a plăților efectuate în cazul rezilierii contractului său privind pachetul de servicii de călătorie ca urmare a unor circumstanțe inevitabile și extraordinare, consacrat la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302, ar fi lipsit de efectul său util dacă articolul 17 alineatul (1) din această directivă ar fi interpretat în sensul că, în cazul în care insolvența organizatorului de călătorii survine după această reziliere, garanția împotriva unei astfel de insolvențe nu acoperă creanțele de rambursare corespunzătoare. Această apreciere este valabilă și pentru celelalte rambursări la care călătorul are dreptul în urma unei rezilieri a contractului său privind pachetul de servicii de călătorie de către el însuși sau de către organizator și care sunt prevăzute la articolul 11 alineatul (5) și la articolul 12 din directiva menționată.
- 70 În plus, neaplicarea garanției prevăzute la articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 creanțelor de rambursare în cazul rezilierii de către călător a contractului său privind pachetul de servicii de călătorie îl poate descuraja pe acesta din urmă să își exercite dreptul de reziliere pe care i-l conferă această directivă în anumite situații.
- 71 Astfel, articolul 17 alineatul (2) din Directiva 2015/2302, interpretat în lumina elementelor considerentului (39) al acesteia menționate la punctul 66 din prezenta hotărâre și a considerentului (40) al acestei directive, poate milita în favoarea unei interpretări a alineatului (1) al acestui articol potrivit căreia garanția respectivă se aplică oricărei rambursări datorate de organizatorul de călătorii călătorului în cazul în care contractul privind pachetul de servicii de călătorie a fost reziliat, în una dintre ipotezele vizate de directiva menționată, înainte de apariția insolvenței organizatorului respectiv.
- 72 În sfârșit, este necesar să se arate că, în temeiul articolului 5, care face trimitere la părțile A și B din anexa I la Directiva 2015/2302, organizatorul de călătorii este obligat să furnizeze călătorului, înainte de asumarea de către acesta a unui contract privind pachetul de servicii de călătorie, drepturile esențiale în temeiul acestei directive și în special faptul că, „[î]n cazul în care organizatorul [...] devine insolubil, plățile vor fi rambursate”, fără să se menționeze vreo limitare a acestui drept la rambursare în caz de insolvență a organizatorului de călătorii.
- 73 Aceste din urmă dispoziții confirmă de asemenea o interpretare a întinderii garanției conferite, la articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302, călătorilor în caz de insolvență a organizatorului de călătorii care include rambursările datorate de acest organizator călătorului în urma unei rezilieri a contractului privind pachetul de servicii de călătorie în una dintre ipotezele vizate de această directivă. Astfel, o interpretare a acestei din urmă dispoziții care limitează această

- întindere numai la rambursările legate de neexecutarea serviciilor de călătorie cauzată de insolvența organizatorului de călătorii ar implica faptul că articolul 5 menționat induce în eroare călătorul în ceea ce privește drepturile sale la rambursare în cazul unei astfel de insolvențe.
- 74 În ceea ce privește, în al doilea rând, obiectivul Directivei 2015/2302, reiese din articolul 1 din această directivă coroborat cu considerentele (1)-(3) ale acesteia că ea urmărește atât să elimine ambiguități, să remedieze lacunele legislative și să adapteze întinderea protecției conferite călătorilor de Directiva 90/314 pentru a ține seama de evoluțiile pieței, cât și să contribuie la realizarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor, astfel cum impune articolul 169 TFUE. Directiva 2015/2302 contribuie astfel la asigurarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor în politica Uniunii în materie de pachete de servicii de călătorie, în conformitate cu articolul 38 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.
- 75 Or, o interpretare a articolului 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 care exclude de la garanția în caz de insolvență a organizatorului de călătorii rambursările care sunt datorate călătorilor în urma unei rezilieri intervenite, în una dintre situațiile vizate de această directivă, înainte de apariția acestei insolvențe ar echivala cu diminuarea protecției acestora din urmă în raport cu cea pe care le-o conferea Directiva 90/314.
- 76 Astfel, articolul 7 din această din urmă directivă prevedea că organizatorii de călătorii trebuiau să dispună de garanții suficiente pentru a asigura, în caz de insolvență, rambursarea sumelor achitate de consumator. Curtea a statuat că acest articol urmărea să protejeze integral drepturile consumatorilor care sunt menționați în cuprinsul său și, prin urmare, să îi protejeze pe aceștia din urmă împotriva integralității riscurilor definite la articolul menționat care rezultă din insolvența organizatorului de călătorii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 iunie 1999, Rechberger și alții, C-140/97, EU:C:1999:306, punctul 61). Același articol avea, așadar, ca obiectiv fundamental asigurarea rambursării sumelor depuse de călător în cazul insolvenței acestui organizator de călătorii fără ca garanția menționată să fie însoțită de vreo condiție specifică referitoare la cauzele de insolvență a organizatorului de călătorii menționat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 februarie 2012, Blödel-Pawlik, C-134/11, EU:C:2012:98, punctele 20 și 21).
- 77 Aprecierea care precedă nu este repusă în discuție de faptul că Directiva 90/314 nu prevedea dreptul călătorului de a rezilia contractul privind pachetul de servicii de călătorie și de a obține o rambursare integrală a plăților efectuate echivalent cu cel care îi este conferit în prezent la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302.
- 78 Astfel, după cum a arătat și doamna avocată generală la punctul 82 din concluzii, un drept de reziliere însoțit de un drept la rambursarea plăților efectuate de călător fusese deja consacrat de Directiva 90/314 în ipoteze reglementate în prezent de Directiva 2015/2302. Astfel, dreptul călătorului de a rezilia contractul său privind pachetul de servicii de călătorie și de a obține rambursarea tuturor sumelor pe care le-a plătit în temeiul acestui contract atunci când organizatorul de călătorii este obligat să modifice în mod semnificativ contractul menționat, prevăzut la articolul 11 alineatul (5) din Directiva 2015/2302, corespunde dreptului care era consacrat la articolul 4 alineatul (6) din Directiva 90/314.
- 79 În consecință, dacă articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 ar trebui interpretat în sensul că limitează garanția în caz de insolvență a organizatorului de călătorii la rambursările care sunt datorate călătorilor ca urmare a neexecutării unui pachet de servicii de călătorie din cauza acestei insolvențe, această garanție ar exclude orice rambursare care este datorată călătorului ca urmare a

unei rezilieri care a avut loc înainte de apariția insolvenței menționate, inclusiv cea care este datorată călătorului în temeiul articolului 11 alineatul (5) din această directivă, ceea ce ar constitui o reducere a nivelului de protecție a consumatorilor care era asigurat prin Directiva 90/314.

- 80 În ceea ce privește, în al treilea rând, geneza Directivei 2015/2302, conținutul exact al articolului 17 alineatul (1) din aceasta nu poate fi dedus din lucrările pregătitoare ale acestei directive. Astfel, după cum arată și doamna avocată generală la punctele 62-83 din concluzii, intenția legiuitorului Uniunii în ceea ce privește domeniul de aplicare al protecției în caz de insolvență a organizatorului de călătorii în temeiul articolului 17 alineatul (1) din directiva menționată nu reiese în mod clar din aceste lucrări pregătitoare. Comisia deduce din geneza aceleiași directive că, prin adoptarea acestei dispoziții, legiuitorul Uniunii avea intenția de a se îndepărta de nivelul de protecție anterior al călătorilor împotriva insolvenței organizatorului de călătorii și de a exclude de la garanția în caz de insolvență creanțele de rambursare ale călătorilor născute înainte de apariția acestei insolvențe, în timp ce Parlamentul European susține că din această geneză reiese că acest legiuitor avea intenția de a menține nivelul de protecție anterior al călătorilor în caz de insolvență, astfel încât garanția împotriva aceleiași insolvențe ar include creanțele de rambursare ale călătorului născute înainte de survenirea acesteia din urmă. În ceea ce privește Consiliul Uniunii Europene, acesta nu a arătat care era intenția legiuitorului Uniunii la momentul adoptării articolului 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302.
- 81 Din ceea ce precedă reiese că, deși modul de redactare a articolului 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 și anumite elemente ale contextului acestei dispoziții pot pleda în favoarea unei interpretări care exclude din domeniul de aplicare al acesteia creanțele de rambursare născute în urma unei rezilieri a contractului privind pachete de servicii de călătorie intervenite, în una dintre situațiile vizate de această directivă, înainte de intrarea în insolvență a organizatorului de călătorii, alte elemente ale contextului dispoziției respective și obiectivul directivei menționate tind, dimpotrivă, să întemeieze o interpretare care să includă aceste creanțe în acest domeniu de aplicare.
- 82 Atunci când un text de drept derivat al Uniunii poate primi mai multe interpretări, trebuie să prevaleze acea interpretare care determină conformitatea dispoziției în cauză cu dreptul primar, mai degrabă decât cea care conduce la constatarea incompatibilității acestei dispoziții cu acesta din urmă. Astfel, potrivit unui principiu general de interpretare, un act al Uniunii trebuie interpretat, în măsura posibilului, de o manieră care să nu repună în discuție validitatea acestuia și în conformitate cu dreptul primar, inclusiv în acord cu principiul egalității de tratament [a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 noiembrie 2009, *Sturgeon și alții*, C-402/07 și C-432/07, EU:C:2009:716, punctele 47 și 48, precum și Hotărârea din 16 noiembrie 2023, *Ligue des droits humains (Verificarea prelucrării datelor de către autoritatea de supraveghere)*, C-333/22, EU:C:2023:874, punctul 57 și jurisprudența citată]. Acest principiu este tocmai evocat de instanța de trimitere în cauza C-45/23, astfel cum se arată la punctul 45 din prezenta hotărâre.
- 83 Principiul egalității de tratament, care este un principiu general de drept al Uniunii, impune ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 noiembrie 2023, *MG/BEI*, C-173/22 P, EU:C:2023:932, punctul 45 și jurisprudența citată).

- 84 Astfel cum reiese din jurisprudența Curții, aprecierea caracterului comparabil al situațiilor pentru a aprecia respectarea principiului general menționat trebuie efectuată în lumina obiectivului urmărit de actul în care se înscrie norma în discuție (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 noiembrie 2009, *Sturgeon și alții*, C-402/07 și C-432/07, EU:C:2009:716, punctul 49).
- 85 Astfel cum s-a arătat la punctul 74 din prezenta hotărâre, Directiva 2015/2302 are drept obiectiv realizarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor. Articolul 17 din această directivă contribuie la realizarea acestui obiectiv, urmărind să protejeze călătorul de riscul financiar pe care îl implică insolvența organizatorului de călătorii. Astfel, ținând seama de faptul că un călător plătește integral sau parțial prețul pachetului său de servicii de călătorie înainte ca el să poată beneficia de serviciile de călătorie ale organizatorului de călătorii, el este expus riscului de a pierde suma corespunzătoare dacă acesta devine ulterior insolubil.
- 86 Or, având în vedere acest obiectiv, punctul de referință pentru a compara situația călătorului care, după ce a plătit în tot sau în parte prețul pachetului său de servicii de călătorie, a reziliat contractul său privind pachetul de servicii de călătorie în una dintre situațiile vizate de directiva menționată, dar care nu a fost rambursat întrucât organizatorul de călătorii a devenit insolubil după această reziliere și cea a călătorului a cărui călătorie nu a fost efectuată și care nu a fost rambursată din cauza insolvenței acestui organizator trebuie să fie riscul unor pierderi financiare suportate de călătorul în cauză.
- 87 Având în vedere acest punct de referință, situația celor doi călători menționați mai sus este comparabilă. Astfel, în cele două situații, călătorul este expus riscului financiar de a nu putea obține, din cauza insolvenței organizatorului de călătorii, o rambursare a sumelor pe care le-a plătit acestui organizator, chiar dacă ar avea dreptul la aceasta în temeiul Directivei 2015/2302.
- 88 În consecință, în temeiul principiului egalității de tratament, atât călătorul al cărui pachet de servicii de călătorie nu poate fi executat din cauza insolvenței organizatorului de călătorii, cât și călătorul care a reziliat contractul său privind pachetul de servicii de călătorii printre altele în temeiul articolului 12 alineatul (2) din Directiva 2015/2302 trebuie să beneficieze de garanția în caz de insolvență a organizatorului de călătorii prevăzută la articolul 17 alineatul (1) din această directivă în ceea ce privește rambursările care le sunt datorate, cu excepția cazului în care o diferență de tratament între aceste două categorii de călători este justificată în mod obiectiv.
- 89 În ceea ce privește acest din urmă aspect, niciun element nu pare să poată justifica o diferență de tratament între categoriile de călători menționate. În particular, în ceea ce privește posibilitatea de a exclude riscurile foarte reduse din domeniul de aplicare al protecției în caz de insolvență a organizatorului de călătorii, evidențiată de anumite părți în fața Curții în temeiul considerentului (40) al Directivei 2015/2302, din dosarele de care dispune Curtea nu reiese că o astfel de excludere a fost prevăzută în reglementările naționale și în contractele de asigurare în discuție în litigiul principal. În orice caz, o astfel de excludere eventuală nu ar permite justificarea unei astfel de diferențe de tratament. Astfel, după cum se indică în acest considerent (40), ea vizează riscuri precum insolvența simultană a mai multora dintre principalii organizatori de călătorii. Aceasta nu are legătură cu aspectul dacă creanța de rambursare a călătorului afectată de insolvența organizatorului de călătorii își are originea în neexecutarea pachetului de servicii de călătorie sau în exercitarea de către acest călător a dreptului său de reziliere a contractului privind pachetul de servicii de călătorie în una dintre situațiile vizate de directiva menționată.

- 90 Prin urmare, ținând seama de jurisprudența citată la punctul 82 din prezenta hotărâre și de principiul egalității de tratament, articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 trebuie interpretat în sensul că include în garanția în caz de insolvență a organizatorilor de călătorii creanțele de rambursare ale călătorilor născute ca urmare a unei rezilieri a contractului lor privind pachetul de servicii de călătorie intervenită, în una dintre situațiile vizate de această directivă, înainte ca organizatorul de călătorii să devină insolubil.
- 91 Având în vedere tot ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare din cauza C-771/22 și la întrebarea unică din cauza C-45/23 că articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2015/2302 trebuie interpretat în sensul că garanția acordată călătorilor în caz de insolvență a organizatorului de pachete de servicii de călătorii se aplică atunci când un călător reziliază contractul său privind pachetul de servicii de călătorie din cauza unor circumstanțe inevitabile și extraordinare, în temeiul articolului 12 alineatul (2) din această directivă, când, după această reziliere, acest organizator de călătorii devine insolubil și când călătorul respectiv nu a beneficiat, înainte de apariția acestei insolvențe, de rambursarea integrală a plăților efectuate la care are dreptul în temeiul acestei din urmă dispoziții.

Cu privire la a doua și la a treia întrebare din cauza C-771/22

- 92 Ținând seama de răspunsul la prima întrebare din cauza C-771/22, nu este necesar să se răspundă la a doua și la a treia întrebare din această cauză.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 93 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanțele de trimitere, este de competența acestora să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Articolul 17 alineatul (1) din Directiva (UE) 2015/2302 a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2015 privind pachetele de servicii de călătorie și serviciile de călătorie asociate, de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2011/83/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului și de abrogare a Directivei 90/314/CEE a Consiliului

trebuie interpretat în sensul că

garanția acordată călătorilor în caz de insolvență a organizatorului de pachete de servicii de călătorii se aplică atunci când un călător reziliază contractul său privind pachetul de servicii de călătorie din cauza unor circumstanțe inevitabile și extraordinare, în temeiul articolului 12 alineatul (2) din această directivă, când, după această reziliere, acest organizator de călătorii devine insolubil și când călătorul respectiv nu a beneficiat, înainte de apariția acestei insolvențe, de rambursarea integrală a plăților efectuate la care are dreptul în temeiul acestei din urmă dispoziții.

Semnături